

Az orvos

Egy asszony, aki gyakran és mindhiába szaladt utánam, volt annyira tapintatos, hogy fiatalon meghaljon. *Most*, hogy már a kezét sem nyújtotta felém. Másfél évvel ezelőtt találkoztam vele először. Esős, néptelen este volt amikor megérkeztem a városba. Zuhogott rendesen. Egy lakótelepi albérlet semmi jót nem ígérő, studiózó murijára szedtem a lábaimat. Megálltam a negyedik emeleti folyosó neonzúgásában, és egyre mozdulatlanabban, a „mit keresek én itt” váratlan magamra döbbentő kérdésével, vérfagyasztó tétovasággal álldogáltam ott az ajtó előtt; a lakásból alig hallhatóan szűrődött ki akármi zaj... csak kopognom is elég lesz, gondoltam. Szinte azonnyomban megjelent az ajtóban egy fiatal lány, (egy nyakig gombolt türkizzöld kardigán) minden kifejezést nélkülöző arccal. Ahogy jobban elfordult megpillanthattam az orrát, a fülét, a szemét, néhol hámló arcbőrét, csak egy hangyányi és mosolygónak mondható száját —, hát szóval semmi különös, egy jellegtelen leányprofil látok, nyugtáztam magamban, jellegtelen, háborítatlannak tetsző, és (kis jóindulattal, amit sajnos már jóideje nem fedeztem föl magamban!) barátságos, fiatal arc, *hallgatag*. *Azért* mégis helyben volnánk, nem?, kérdeztem bentebb lépve, míg ő csábosnak gondolt szűk szoknyáján horzsolgatta tenyerén a bőrt... Mindazonáltal az volt, amire számítottam; csepürágók eleinte kis, majd egyre nagyobb *attakja* „rembrantozott meg karavadszózott”, hogy az egyik szép nőket, míg a másik inkább szép fiúkat festett, etc., mintha nem volna mindegy, gondoltam és az egyik díványra vettem magam az úgynevezett nagyszobában, ahol egyszerre volt világos is meg sötét is, mint mondjuk egy olajfás

ligetben délelőttöként; a vadvirágos tapéták teszik, mondtam magamban. Vacak, *langyos* és édes és túl gyenge tea került a kezem ügyébe, egy megbarnult falú bögréből azt szűrcsölgettem állhata-tosan és kevéske izgalommal... Hogy nem rossz, válaszoltam aztán valakinek durcásan, fogalmam sem volt, mire, majd mint egy szá-radó kutya, lehunytam a szemem. Az egyik társaságban a politiká-ra, a másikban az *új bullám* sztárjaira terelődött a szó, (és) újfent kinyitottam a szemem. A számomra érthetetlen szavak közel sem zsongító miriárdjai közt egy nő keszeg vállát, és jobb halántékának néhány eretnek hajfürtjét láttam, az egész test valami szűzi pirulás-ban van, gondoltam. Fölálltam, flanell ingemet begyűrtem a nad-rágomba, majd bíborszín, bogárszerű klipszéhez hajoltam, és a fülébe súgtam, hogy valami fiús étrendre vágnék, egy kis tömény, egy kis könnyű melegtál, a többi meg utána értelemszerűen, ha ugyan érti...! Mondtam a nőnek. És ha nem csal az orrom, indultam meg rafinált tempóban, mintegy fölugrásra készítetve őt, akkor ott a konyhán...; igen, fordult hirtelen szembe velem ártatlan játékos-sággal egyfelől, másfelől pedig a beavatott fegyelmezett nyugtalan-ságával —, mandulás rizsfelfűjt lesz, *de facto*, így a nő nekem. Puff!, bukott ki a számon úgy ez a szó, hogy magam sem tudtam mennyire a csodálkozás, mennyire az undor és mennyire a magam iránti részvét hangja... Néhány hónappal ezelőtt kaptam azt az értesítést, hogy a járási székhely kórházának gyermekgyógyászati osztályán elfoglalhatom régóta remélt helyemet, valahogy így kell majd bemutatkozni a nőnek, gondoltam, hogy aztán attól kezdve a diftéria és a skarlát és a himlő eméssze föl napjaimat és éjszaká-imat, hogy a beszédet elnyelje minduntalan a ziháló szörcsögés, harákolás, rekedt nyöszörgés és a vékony sírás, meg az erőtlenül fehér, gézből való függöny, amely semmiféle szempontból nem ért semmit természetesen. Mégis akkoriban éreztem, azt hiszem, és oly intenzitással azóta sem, mi is az, amit általában boldogságnak szokás mondani, ám erre csak később jöttem rá. Sokkalta inkább éreztem valamifajta erős, szisztematikusnak nevezhető, de vissza-fojtott fájdalmat, és némi önváclat is akkortájt, be kell valljam. Ennek az úgynevezett boldogságnak a másik ellentmondó jelleg-zetessége az volt, hogy fizikailag sem éreztem valami jól magamat; napok múltak úgy el, hogy csak ideges tünetek mutatkoztak, pél-dául olyan ételeket kívánt a gyomrom (az én gyomrom!) melyekről máskor tudomást sem vettem, holott gasztronómiai érzékenysége-

met egy pillanatra sem szerettem volna elsekélyesedettnek tudni... Remek, szólaltam meg aztán fennhangon, fogadni mernék rá, hogy a rizsfelfűjt kiváló lesz...! Miért is lenne más, így a nő. Életem egy rövid időszakában, végül ekképen kezdtem mondandómnak, miközben körtepálinkát öntöttem poharamba, életem egy igen rövid időszakában magam is álltam a színház alkalmazásában úgynevezett *díszletmunkásként*, így én a nőnek, aki ahogy alkalmat adtam rá azzal a hízelgőnek szánt kudarcával vallott magáról, hogy még a múlt évad végéig ő kóristalány és segédszínésznő volt a helyi, nemzetinek írt és mondott *Athéné átkában*, a *színvakságban* szenvedő színészek, az önmagukat *szímlig* megvakított izék, Pszeudo-Oidipuszok csüggesztő lerakatában, ámhogy neki legalább egészen kellemes hangja volt, nem úgy mint a döntő többségnek, mondta a nő, és nem úgy, mint például nekem, aki képtelennek látszik még a mindennapi elviselhetőbb hanghordozásra is, mondta; ha arra gondol, így én, és nem nagyon tudom másként érteni, hogy az úgynevezett mindennapok önfeledett formátlanságához, következőképp a mindennapok brutalitásához csakis az abszolút érzéketlenség hangja illenék, akkor ebben ugyan egyet tudunk érteni, azonban ez szerény véleményem szerint nem más —, a gonoszlelkűek harmóniája...! Ebben a világban vagy énekelni lehet, vagy üvöltölni, mondtam a nőnek, úgy se hallja senki. Te énekelsz, én üvöltök, ő süket fülekre talál a saját koponyáján...; ez hogy hangzik?, kérdeztem. Nekem egyébként sem hiányzott soha az, hogy úgymond kellemes hangom legyen, és hogy inkább a hang hord engem, mint én... ha ezért a rossz szójátékért meg nem haragszik rám. És mi több, arról is meggyőződhettem, hogy a gyerekek ki nem állhatják ezt a bizonyos kellemes hangot, azt a hangot szeretik, amely fájdalmat okoz és végtelenül kiszolgáltatottá teszi őket, ezt ő maga is megfigyelhette már, ha találkozott gyerekekkel, mondtam a nőnek, hogy a függőség és az ebből származó fájdalom jóval mélyebben érinti „lelküket”, érzékenységüket... És ugyan egészen más, folytattam, de ez az alapjaiban rabszolgahajcsár szövegelés vált be akkor is, amikor a színháznál dolgoztam, a legdurvább és a lehető legsértőbb hangot kellett „megütnöm” mindig, mert másból senki de senki nem értett volna, és ez alól nem volt kivétel sem a gazdasági igazgató, sem a primadonna, de még a sűgő sem („Segítség!” — kiáltott fel napra nap), meséltem a nőnek. Az egyetlen, ám annál különösebb különbség, hogy a

kölykök *végutóbb* értenek a szóból, de a színházi alkalmazottak soha, életüket az értetlenség csillaga vezérli a deszkákon való keresztrefeszítéshez, ami még önmagában nem is volna oly végzetes eltévelyedés, hanem hogy mind azt hiszi, az maga a megváltás, valójában az általuk minden elképzelhető irányból várt kegyvesztettségtől félve ordítanak, mint a fába szorult féreg, így én a nőnek. Nem ámulok el aztán egyáltalán azon, ha ő kitűnt gyöngédebb, még esetleges harsányságában is megbocsátóbb és érzőbb hangjával, mellyel mintegy önmagát zárta ki abból a gyalázatos közösségből, bár végső soron mindegy lehetett, hisz a megaláztatások és kínszenvedések sötét levegőjét már a hely eleve biztosította, akkoriban ugyanis évekig egy lepusztult filmszínházban volt a színház, s rosszabb esetben és gyakrabban vidéken, „tájba”, ha nem tévedek... A nő hol hitetlenkedve, hol elriadva nézett rám, időnként: hogy akkor ő talán vissza is menne a nagyszobába, ám úgy tetszett, akaratlanul is ott tartja valami, az is lehet, csak a tűzhely melege, gondoltam. Nem volt olyan, hogy ne izgattam volna föl magamat, mondtam a volt kóristalánynak és segédszínésznőnek ott a lakótelepi konyhában, tegyem hozzá teljesen fölöslegesen, a kórusművek alatt; hűvös és mégis édeskés borzongást keltettek, elviselhetetlennek találtam valamennyit, bár igen dallamos éneket zúdíttak rám... Csak akkor tűnt fel milyen ruha is volt rajta, amikor már levetkőzve láttam; egyszerű, szegényes, szürke ruha volt, olyan, amilyent a vasúti tisztviselők feleségei viselnek fiatalabb korukban. Nem volt csúnya nő, de nem volt igazán mutatós sem; eleinte gyöngécskének, később azonban szenvedélyesen kitartónak bizonyult mindenben, márványfehér, komisz arcát ráncok lágyították; ha valaki, gondoltam, rendkívüli szép, kiváló asszonynak mondta volna, az a valaki magyarázatra szorult volna az biztos; ilyenről azonban később sem hallottam... Ívelt, erősen összeszorított ajkai voltak, mintha éppen a nyálát tartaná és nyelné vissza; valószínűleg ettől is, hogy az arca egyszerre tűnt gunyorosnak és kutakodónak, meg a tréfát értően nagyvonalúnak is; minuciózus, árnyalatnyi finomságait határozott nyersség fedte (és tartotta egybe', gondolom). Amikor például azzal a minősíthetetlen ötlettel rukkoltam elő azon a bizonyos „összejövetelen”, hogy onnét együtt távozzunk, akkor veszélyes közönségességgel vágta rá, hogy majd talán legközelebb, és aztán jóvátehetetlen s egyszersmind csodálatos nemtörődomséggel minden szerelmi stratégiát illetően —, belebújt ön-

színű esőköpenyébe. Éles és aggódó tekintettel nézett rám. Ez volt azt hiszem a legfeltűnőbb rögtön; a szemének ez a szivárványos kísértetiessége; tekintete inkább a ketrecbe zárt ragadozó vad, dühvel és ijedelemmel teli, ugyanakkor mégis félelmetesen tiszteletet parancsoló, de valamiképp megtört tekintetére hasonlított. Magamhoz vettem szegényes úti poggyászatot, lent a ház előtt fogtunk egy bérkocsit, és elindultunk vele a kórház két- és háromszintes épületei felé. A belgyógyászat melletti kisebb téglaházban volt kialakítva a laboratórium és a gyógyszertár fölött a „bentlakó” ápolónőknek néhány lakoszoba; az én lakoszobám viszont lenn volt, a hátsó lépcső felőli részen, eléggé szeparáltan, mégis szinte mindent hallani lehetett a környező osztályokról, a legszörnyűbb a pléh fürdőkádakba zuhogó víz hangja volt reggelente... Emlékszem, nyers erővel tapadtam a volt kóristalányra és segédszínész-nőre, úgy, mint egy felingerelt medúza, mintha megnövekedett volna karjaim száma; mintha nem is testére, testének asszonyos szépségeire és azok „válaszaira” (ahogy tényleg nem!) lettem volna kíváncsi, hanem éppen csak a test birtoklására vágytam („Bőröd olyan, mint a löszföld” — mondtam — „bársonyos és érdes.” „Azért jöttem, hogy eltemesselek” — így erre a nő.); igen, földet akarok zabálni, örülködtem magamban, a nő testét föl kell használni és mindenestül fölemészteni...! Az ő- és önveszelytés mint életvágycsúcsok alatt elharapózott a szívemben. És miközben ez eszelős tisztánlátással ajándékozott meg, azt is tudtam, hogy amit látok, azt pokoli fények segítenek látni. (Hogy minden elképzelésemet fölülmúlóan, kiszáradt szájjal kell tudomásul vennem, az a vonzó, és ahogy mondani szokták, rettenetesen kívánatos teremtés a romlás és a végzet kívánása maga...) Megbeszéltük, hogy a következő nap is találkozunk, úgy hat óra körül a kapunál vár rám. A park és a sétatutak olyankor alkonyattájt már csöndesek, és majdnem elhagyottak, csak a kórház alkalmazottai, a betegekéből verbuválódott kertészlet néhány elszánt munkása gereblyézi a gyepet és szedi össze a látogatók után maradó papírosokat. Ha a juharfa és a kőriscserje kezdi hullatni lombját, ahogy akkor szeptember utolján már hullatta, az elsárgult levelek kora estére raffiazsákokba kerülnek, és minden térség és fásor újfent mélytengeri zöldben úszik, és lassúnak tűnik akármilyen mozgás... A nőt ha megbántottam, nevetett, ha megaláztam, nevetett, minden kevésnek bizonyult az ágyban... Ez a nevetés azonban egyre nagyobb nyugtalansággal töltött el

engem... (Így múlt el az az este, majd az azt követő este is, ezalatt pedig a meleg őszi délutánokat hűvös reggelek váltották fel.) Ha jól emlékszem, mindjárt a harmadik nap vértelenül komédiázgató éjszakáján történt, hogy erős gyomor és még erősebb alhasi fájdalmakra panaszkodott, melyek sehogyan sem múlnak, sőt, egészen kibírhatatlan, mondta; tényleg az lehet, gondoltam a vonagló testét nézve. Zöld, hideg veríték homlokán. Az asszony föltérdepelt az ágyban, könyörgött és őrjöngött; undorító volt ez és céltalan... Vagy tudok segíteni, vagy nem. Volt ugyan nálam többféle fájdalomcsillapító, végül mégis úgy határoztam, pontosabban úgy gondoltam, hogy *kénytelen* vagyok morfiумot befecskendezni neki, jóddal bekentem karját és 2 centigrammot fecskendeztem a vénájába...; közel egy negyedóra múlva fájdalmai teljesen megszűntek, majd hisztérikusan és gyerekesen hálálkodott, és hogy, így ő, szörnyen jól érzi magát, utána majd' délig aludt a legnagyobb nyugalomban. Még ugyanennek a napnak a végén azzal állt elő, hogy iszonytató forróságot érez a mellkasánál, és furcsa, szinte ritmikus lüktetést ott, ahol tegnap is, szorongok, nyöszörögte kérdő hangsúllyal, és azután határozottan megkért, adjak be neki morfiумot, nem bírja a fájdalmat; van még, nem?... Nevetett fel kicsit tébolyodottan. 2 centigrammot adtam be. Mást nem tudtam tenni... Miért nem? Néhány nap után már moccanni sem bírtam, és lassacskán valami különös bosszút érelt meg bennem az együtt eltöltött idő, nem lehetett sokkal több tíz napnál, mindazonáltal az asszony minden (áldott?) este kikövetelte a morfiумadagját, és én beadtam neki. Azon aztán az égegyadta világon semmi értelme gondolkodni, mondtam magamban az alacsony mennyezetre bámulva, hogy mennyire gyűlölöm, ha egyszer (nagyon!) gyűlölöm ezt az asszonyt... Nem akartam elhinni és mégcsak magam előtt bevallani sem mertem, hogy az asszony (itt és most!) félelmetes és hajthatatlan következetességgel valóra váltja ígéretét, miszerint, (és egyáltalán nem csak az idegbódító szerek hatására!) inkább lesz tébolyodott, mondta ő, az asszony, mint bármiféle gépezet kereke, és hogy teljességgel fölösleges nyugtalankodnom, hisz láthatom, egy vidám holmi is mégiscsak holmi...! Csak feküdtem napokig, gyermekgyógyászati szakcikkeket olvastam, és újra elővettem az elmekórtant is, vagy váratlan és megmagyarázhatatlan kíváncsisággal az irodalom iránt Raymond Chandler könyveit, így próbálva összeszedni magam nyilvánvalóan inkább kevesebb mint több

sikerrel. Mi ez veled, kérdezte az asszony az egyik éjjel, amit mindközönségesen csak rossz lelkiismeretnek szokás nevezni...? Ő éppen ellenkezőleg, gondoltam —, a rosszérzés szikrája és a veszélyérzet leghalványabb jele nélkül táncolja szinte végig a napokat. Nem válaszoltam semmit, talán nem is válaszolhattam. És ha így utólag jobban belegondolok, akkor az idő előrehaladtával a volt kóristalány és segédszínésznő figyelme sem árult el mást, csak fokozódó gyűlöletet írántam, ezt a gyűlöletet azonban ő összetévesztette ingerültségével és elhomályosuló tudatállapotával, ha nem volt, ha nem tudtam szerezni morfiumot... Akkoriban már egyrészt rémíszítő, másrészt fantasztikus (dehát milyenek is lennének!) álmok lepték meg, mígnem ezek az álomképek utóbb szétütötték önmaguk burkát és áthatoltak önmaguk határain... Azt gondolom, mondta például akkoriban az asszony, hogy valójában semmi, egyáltalában semmi nem illik össze; és amikor azt a rengeteg képet látom, akkor is tudom, hogy nem illenek egymáshoz, és hogy következésképpen nem jelentenek semmit. Most is, mesélte, ahogy hajnalban kinéztem az ablakon, fölvonultak a fehér táj, vagy a fehér égbolt külön-külön képei, alakjukat iszonyú gyorsan változtatva; mondjuk éppen egy kiáltó száj, ami mire megragadna, már ellobog, és aprócska bozót mered lángholva rám... Vagy megjelenik egy fénylő fél arc, és azonmód hozzá nem illően egy másik, a másik fél arc. Nem sokkal ezután, egy reggel letérdelt elém, csakhogy rendkívüli frissesség és erő áradt belőle, a *fehéreőrő*, mondtam ott magamban csillapíthatatlan keserűséggel, szóval úgy térdelt előttem, mintha a csirke nyakát kellene elmetszenem... Az éjszaka végtelen űrjéből, csodálkozva láttam, megint és újra vissza-és kitalált, vidám fintorral az arcán azt kérdezte tőlem, hogy ezek szerint (mik szerint?, gondoltam) már nem szeretem...? Vagy nem is szerettem soha, monda, csak kívántam, sőt szerinte egészen másra kíváncsoztam; hogy nem emlékszem arra, valamit is kimondottan kívántam volna ebben az életben, hazudtam a nőnek, hogy én ettől az élettől soha semmit nem vártam, mondtam, de ha mégis lett volna bennem valami vágy, akkor azt neki köszönhetem, de meg kell mondjam, az sem igazi vágy volt, hanem —, *szenuvedély*, hidegvérű megnyilvánulása a talajtalan egzisztenciának, ha ez őt kielégíti... Hogy őt nem ez elégíti ki, monda. Szerzett munkát, a vasút restijénél lesz felszolgáló, és hogy ezt fogjam fel...! Mondtam, nem csak felfogtam, de elragadtatottsága is (számomra) minden

ízében érhető, én magam is örülök, hogy egy ilyen független lélek mint ő, etc., hogy igen, épp ezt látta ő maga is, nem vak, ha arra célzok, hogy már csak a terhemre van...! Menj el, és hagyj nekem békét, menj, mondtam az asszonynak ott állva fölötte, fekete blúza fölött egy ujnyi nyakrészen felejtve tekintetem, ám azonnyomban azt is éreztem, hogy kérlelhetetlenségem az ő számára semmi más nem jelent, csak azt, hogy az idővel együtt ő is megérett erre az elszakadásra, míg valami iszonyatos szédületet hozott az én számomra mindez, a minden támasztól való megfosztottság szédületét, hogy ez a világtól való eloldódás dermesztő véglegessége, bármit, bármit megtehetek, de nem tudom, miért kellene megtenni bármit is... Hallgattunk néhány másodpercig, és világossá lett, hogy fölöttünk, körülöttünk az a csönd nem sutaságunk csöndje, de (és ezt a szót törölni kellene egyszer s mindenkorra!) *a sors* nyomasztó és füllestő és kétségbeejtő csöndje... Alkohol, gondoltam. Valami alkohol után nézek, mondtam magamban, amíg az asszony összepakolja holmijait a szobában; szobámnak a berendezése, selejtezett kórházi bútorok, szék, könyvespolc, asztali lámpa, minden egyes tárgy valahogy szeméretlenné lett ezektől a mozdulatoktól, az asszony arcátlanul egyértelmű, könnyed mozdulataitól; most már aztán végképp semmi sem az enyém itt, külön, önálló, tiszteletet parancsoló világa lett valamennyi tárgynak. Nem inni nem lehet, mondtam, és az asszonynak is töltöttem a vodkából. Ezt vártam az alkoholtól; hevesen, tisztán futott közénk az apró csobbanásaival, természetes méltóságra szólítva fel, így gondoltam, legalább engem. Azt mondta, hogy ő tudja mi a diszkréció, és a vállára vette hatalmas sporttáskáját, én pedig, mintha csak délelőtti sétára indulnánk, mellé álltam és fölhajtottam az esőkabátja gallérját, kikísértem a kapuhoz.. Megálltunk, jobbjaival megfogta a kovácsoltvas kapurácsot. Miért félsz tőlem, kérdezte, de úgy látom nem csak te félsz tőlem, hanem mindenki; valószínűleg azért, mert én félek?, így ő. Másfelől te magad is annyira félsz a félelemtől, azaz önmagadtól, jobban mondva attól, amit önmagadról képzelsz, hogy inkább tőlem félsz, az asszonytól... Mondta. *Így jön létre a kölcsönösségen alapuló preventív gyilkosság...!* Több mint egy hét telt el úgy, és majd azután a többi is ugyanúgy természetszerűen, hogy éjszakánként mindig az a nyomasztó érzés gyötört, hogy miért ez az átok rajtam, és miért pont ez a volt kóristalány és színésznő teljesíti be azt ami szerintem nélküle is

könnyűszerrel bekövetkezett volna. Azon az éjjelen is el akartam volna már aludni, de nem tudtam, körül-belül egy órát forgolódtam, s azután felgyújtottam az asztali lámpát és felültem...; néhány perc múlva nyílt az ajtó, és belépett az asszony, csodálkozó tekintetünk egy pillanatra találkozott, meglepődött, mondta, hogy világosság van nálam. Leült az egyik székre, kényelmetlenül forgolódott és részvétlen arccal kutakodva meredt valahová, érezhetően csak néhány másodpercre „használható” szemmel; leoltotta a lámpát, hogy láthatatlanná tegye magát (gondolom). Reszketve előrehajolt, és kért, hogy segítsék rajta. Eridj innen, mondtam az asszonynak szeliden. Nem akarok és nem is tudok több morfiumot beszerezni. Röhögött és sírt, így hallottam. Ezt elhinnie a legiszonyúbb és a legelképesztőbb szabadság lett volna abban a szomjúságban, amely szomjúság teljesen ismeretlen annak a számára aki még nem szenvedte a morfium hiányát. Fölkeltem az ágyból, magamra vettem a köpenyemet, jaj nekem, sóhajtottam halkán, és sokáig néztem a sötétbe!... Majd előkészítettem egy, kettő, három, négy ampullát, a fecskendőbe szívтам tartalmukat és fölszúrtam a karjába; a rövid eufóriás idő után félájultan fektettem az ágyba. Amikor fölébredt nyomban arról kezdett el beszélni, zajos testvériességgel, akárha egy „mintaszerű szerető”, hogy el nem tudom képzelni miféle csodálatos álmokat lát ilyenkor hajnaltájt, és csak parányi mozdulatokkal jelezve jelenlétét a következőket mondta: „Egy asszony ül a tündöklő kerékpáron, mely oly könnyűnek tűnik, mintha csak ezüstösen fénylő fémhuzalokból, megannyi *ördöglak*atból állna, és suhan, vagy inkább lágy és lassú mozdulatokkal hatalmas ívű köröket ír le a meredek, sima felületű víz színén, körül magas hegyoldalak, fenyveserdő, moha, lejjebb zsurlófű. Mindez áttetszően és üvegtisztaságúan, ahogy az a muzsika is, amit hallani vélek, talán a „Tombeau” körtánc dallama. Az asszonynak szurokfekete haja van, rajta fehér orvosi köpeny, és a kormány előtti drót csomagtartóban egy kis kölyök ül kötött sapkában, így ereszkednek végtelenül finom ívekben lefelé, arrafelé ahol én állok. És amikor már majdnem odaérnek, akkor látom, hogy a víz tükrén mögöttük a kerékpár nyomán egy óriási bogár rajzolódik ki fekete vonalakkal, a bogár szájában valami különös virág... Az én számban pedig, — így az asszony — annak a kudarcnak az íze, hogy ha azt én próbálnám meg, bizonytal nem sikerülne...” Ahogy a hozzám (és a morfiumhoz) való úgynevezett

megtérései után majd mindig, most is ritmikus és nyugodt léptekkel hagyta el a szobát, és azt kell mondjam, hagyott el engem hetekre is, amit természetesen egyáltalán nem bántam; lesütött szem, sóvárgó test, a leglassúbb, vagyis az ürességénél fogva teljes halál, végleges morfiumfüggőség, gondoltam, egy negyedév elteltével minden önámítás ellenére a legvilágosabban kellett lássam, ez az asszony összes sejtjét elárasztó, végzetes mérgeződés. Az önvád erősödött bennem, a fájdalom azonban mintha eltűnt volna teljesen... Az egyik nővér, egy fiatal lány, akivel általában az éjszakai ügyeleteken futottam össze, nos ő mesélt nekem azokról a közbülső időszakokról, amikor nem „jelentkezett” nálam az asszony, pontosabban amikor hetekig nem láttam, mert jelentkezni jelentkezett ő, folyton vegzált engem telefonon keresztül, rohangálhattam éjszakánként is a laborban lévő készülékhez, a végén már le sem vetve a fapapucsomat és a köpenyemet csak rádőltem az ágyra és vártam... míg aztán félre tettem a kagylót, hanem a portásnak sem ez, sem az a megoldás nem tetszett... Hogy például, mondta a nővér, amikor az asszony nem jutott morfiumhoz, és volt úgy gyakran és egyre gyakrabban és egyre hosszabb időközökben, akkor iszonytató ópiumpárlatot, vagy egyszerűen mákteát ivott, vagy a legelképesztőbb vegyületekhez jutva azokat „küldte fel magába”, ezek nyomait én is láthattam amikor az asszonyt láttam. Az amfetaminok hatására erősen fogyott, a sterilizálatlan fecskendőktől pedig begyulladtak a karjain a szúrások nyomai, gennyesedések és kiütések a bőrén és viaszszápadt arc... Egy alkalommal aztán azt javasoltam neki, hogy feküdjön be, írok beutalót az egyik fővárosi intézménybe; nagynehezen egyezett bele, magam kísérem el. Egy hónap múlva megszökött. Esküdzött, hogy most igazán erősnek és akaratosnak érzi magát, és ha sikerül leszoknia, akkor az csak egyedül sikerülhet, pontosabban úgy, ha itt lehet velem, mondta, akkor soha többé nem nyúl semmiféle idegbódító szerhez. Nagy kő esne le a szívemről, ha ez így történne, gondoltam, de azt mindketten tudtuk, hogy üres beszéd... Nem maradhatsz, mondtam, szó sem lehet róla. Újabb gyógykezelést javasoltam, de az érveimet már végig sem hallgatta, nincs megállás a számomra, így ő. Amikor utoljára tett látogatást nálam, akkor is csak gyógykezelést tudtam javasolni neki, semmi mást; majd „horribilis” mennyiséget (0,14g) adtam be neki; karon fogtam, és kinyitottam szobám ajtaját. És amikor a kórház sötéttel teli kertje elé

kilépett, roppant pókháló képződött a szemei előtt: a hálóban néhány bogárral együtt foglyul esett néhány pápaszemes madár is, mondta az asszony, szép fehér karikák virítanak a szárnyaikon és a szemeik körül; a háló fonalai, mondta, ha a szárnyukat csak mozdítják is, elszakadnak, de ők behúzzák amennyire csak lehet a szárnyaikat, s így a háló karcsú kis foglyai maradnak; a pók a hálója közepén kuporog, háttal a madaraknak, talán mert fél, ha a közelükbe kerül, belecsípnék... Az asszony megfordult, láttam a kínzó fantáziaképektől elcsigázott lényre szabadulni akar, szabadulni ebből a kábulatból egyfelől, másfelől abból az ábrándvilágból, hogy mi „valóságosan, valaha is” együtt lehetnénk... Fázom, nagyon fázom, mondta az asszony, és én széttártam a karjaimat, mint aki akarata ellenére föladja a küzdelmet... Csupán a hideg őszi égbolt maradt mozdulatlan. Aznap amikor meghalt a tiszta és üres pályaudvaron várakoztam már kora reggel. A vonat beérkezése után nagyapám, egy sápadt, szemüveges öreg férfi az egyik fülkeablak mögül integetett. Lesegítettem a vonat lépcsőjéről, néztük egymást egy ideig, aztán összeöleleztünk, majd felhúzta a vállát, nézett mindenfelé, zsebkendőjével megtörölte az ajkait, és azt mondta mosolyogva, hogy rossz szagú a keze a vonat fémjétől, nem volna ostoba cselekedet, ha megmosná, de mire a restibe értünk — elfeledkezett róla. A reggel szinte csöppenként nekieredő korai eső aztán rendkívül makacsnak bizonyult, és a vasútállomás szürkéskéken lebegő párájával egyetemben legfőljebb csak az ősztámasztógyökereinek kedvezett. Leültünk az egyik műanyag lappal fedett faasztalhoz a restiben, hogy ott váltunk néhány szót, míg én vissza nem megyek az osztályra, s hogy ő pedig akkor majd a „dolgai után néz” bent a városban. Az asszonyt, ha nem tudom, hogy ő az, akkor nem ismertem volna föl; sötét, vastag keretes szemüveg, és nem meg- hanem átváltozott test. Ő sem árulta el, hogy ismerne engem. Az elképesztően mocskos szmokingfölsőjében és réveteg unalmában álldogáló csapostól körtepálínkát és sört kértünk mind a ketten. A nagyapám levette szemüvegét, belekortyolt az italába, majd aranygyűrűjét forgatva az ujján fölsóhajtott, hogy: Istenem, meddig lehet bírni ezt a szenvedést, meddig lehet bírni, ezt kérdeztem magamtól ma hajnalban is, így a nagyapám. Mindent, fiam, mindent elveszítettem, és a legborzalmasabb, hogy nyolc gyermekem van, megannyi unokám, a nagyanyád, és mégis a lehető legnagyobb mértékben egyedül vagyok bánatomban...;

egyáltalán nem tudok és nem is akarok abba belekapaszzkodni, hogy ők élnek, mert mind él, és jók úgymond és kedvesek hozzám, ha eljönnek, de... Azért még talán, azt hiszem, te érted meg a leginkább az én szenvedésem, így nekem a nagyapám. Számomra már régóta nem létezik a természet, a nap, a virág, a fű, a fürdőzés és a vadászat sem, semmi, még a gyermekeim sem, nagyanyád sem, mondom, minden meghalt, nem a halál, *a meghaltság* vesz körül, fiam, halálos gyöttelem minden, már az is, hogy ezeket mondom, mondta a nagyapám... És ami a legfélelmetesebb. Úgy érzi, *idegen emlékekkel van teli*. Mondta. Hagyjuk is...! Akkor a resti vécéje felől csöndes de kitartó zörömbölést hallottunk, mindketten fölkaptuk fejünk, hogy mi az...? Egyszóval, fiam, fordult vissza a nagyapám, ma reggel arra ébredtem, hogy azt a bizonyos szépnek és fenségesnek mondott életet vissza akarom követelni, visszakövetelni mindenkitől, akihez csak közöm volt. A neszezésből addigra hangos dörömbölés lett, majd pillanatokon belül a feszítővas nyüsztítő hangját lehetett hallani az ajtófélfában. Aztán jött a mentő és a mentősök beemelték az asszonyt, aki nemrég még a resti vécéjébe zárkózva az utolsó adagot adta be magának, „elvitte a szíve...” Mondtam a nagyapámnak, hogy bemegyek vele, és hogy mielőtt elutazna... Erre ő közbevágott, hogy talált nekem egy újságcikket és azzal a zsebembe nyomta, olvasd el...! Nem volt mit tenni. Visszamentem volna a lakószobámba, de az úgy tűnt, teljesen üres, nem maradhattam ott. Akkor hogy mégse legyen olyan dermesztően üres, fogtam a fehérre mázolt hokedlit és kivittem a kavicsos sétálóútra. Leültem rá, megpróbállok olvasni, gondoltam, és zsebemből elővettem az összehajtogatott újságcikket, melynek a lényege az a szakvélemény volt, miszerint a nagyszekeresi Dujardin József báró tartozik viselni tetteinek következményét, vagy sem...

Orvosi vélemény

Feletteseim meghagyása iránti illendő alázattal engedelmessé válni akarván, eleget tettem annak az utasításnak, hogy a folyó évi május hó 9., 10. és 18. napján legyek ott a helyszínen a nemes Királyi Ítéletábla színe előtt, nagyságos Dusardin úr kegyes kihallgatása alkalmával, annak érdekében, hogy ha valami lappangó betegség vagy elmebaj benne maradt volna teste vagy agyveleje

korábbi sérüléseiből, ami őt annyi gyalázatos és kegyetlen cselekedetere tudatán kívül elragadta, akár érzékeinek csalódása, akár felfogó képességének hamissága, akár a fogalmak rossz összekapcsolása által, azt vagy arca állapotából, vagy taglejtéseiből, avagy hanghordozásából az orvostudomány szabályainak megfelelően folyamatosan jegyeztem, s a róla alkotott véleményemet a nagyságos Bíró Uraknak lekiismeretesen adjam ki, abból a tudományból következően, mely eskü alatt vállalt hivatásom —, kénytelen vagyok bevallani, hogy ez a reám bízott ügy mind természetéből következően, mind egyéb tényezők miatt annyira súlyos és egyidejűleg annyira rejtett, hogy részletekbe menő felismerése tehetségem korlátait meghaladja, mégpedig szerfölött és mindenben megfelelő megítélést adni benne isteni tudást és áttekintőképességet követelne meg mindenképpen.

De mivel a nagytekintetű Királyi Tábla ekként rendelkezett, nem vonakodom mindazt előadni, amit vagy saját szerény tapasztalatom, vagy csekély ítélőképességem, avagy azoknak a könyvei diktálnak, akik hivatásuk gyakorlása alapján írtak az ilyen bírósági orvosi ügyekről; ilyen szakkönyveket bőségesen olvastam.

Szorgos figyeléssel jegyeztem meg, hogy a fentebb tisztelt báró úr testalkata közepesen magas, nem kövér, haja göndör, arca sovány, színe fehér alapból eredően sápadt, de minden fellobbanásra előnti a pír; nem beesett, nem is mutat örökös szomorúságot; homloka magas, emelt, szemöldökei kiemelkedőek. Szemei a szokásosnál kissé nagyobbak, kiállóbbak, nyugodtak, élénkek, semmiféle zavarosság nem borítja el őket. Járása kimért és mesterségesen összeszedett, gyakran gesztikulál. Gondolkodása hatásra vadászó, különleges megítéléseit fitogtató; beszéde súlyos, rejtélyes, bonyolult, nem jól összefüggő, de azért a tárgyhoz szól; ezen kívül néhány magánbeszélgetés során azt figyeltem meg, hogy elméjét igen sok fantasztikus gondolat háborgatja, amelyek nem kevés nagyratörést lehellnek.

Mindezeket egybevetve bőségesen kiviláglik az, hogy az említett báró úr túlon túl kolerikus vérmérsékletű, ennél fogva a gőgösségre, a haragra, a bosszúra, a perlekedésre s a lélek megannyi heves és vakmerő érzelmi megnyilvánulására a természet vezérlése szinte magával ragadja. — Ezeknek a kártékony érzelmeknek gyepelőit utánaengedve nem volt idegen tőle az, hogy bármiféle törvénytelen és kegyetlen cselekedetekre készen álljon és elragadtassa magát.

Azt sem nehéz megítélni, hogy egy ilyen beállítottságú ember kételkedett cselédségének és más, hozzájuk tartozó személyeknek hűsége felől, akiket oly sok módon s oly keményen zaklatott és gyakorta s komolyan gondolt arra, hogy ezek a legrosszabb terveket szövök ellene (...) Innen adódott az — miként tetteinek sorából s mind a saját, mind a hozzá közel állók nyilatkozataiból a kegyes vizsgálat folyamán kellőképpen nyilvánosságra került — fogsága előtt néhány esztendővel ez az elméjében egyébként egészséges ember (ha ugyan egészségesnek lehet mondani mindazokat, akik nem szégyenkeznek a jó erkölcsök ellen gonoszul cselekedni) legalább e tekintetben s az ehhez kapcsolódó dolgokban elkezdett hamisan képzelődni, hamis képzei szerint búskomorságba esve eszelősködni és vérmérsékletének megfelelően kegyetlenebbé is kezdett válni.

Ám de tetteinek sora és minősége arra intenek bennünket mindenképpen, hogy ezt az eszelősséget semmiképpen sem szabad az első fokon túlra kiterjeszteni. *Ugyanis birtokában van az értelmes gondolkodás képességének, ügyeinek teljes tudatában van és mindig is volt,* sőt arról nevezetes, hogy bűneit legtöbbször olyan elmeéllel és mintegy művészi módszerrel hivatkozva követte el, hogy nem ok nélkül kell őt tettei tudatos elkövetőjének tartanunk...

A minapában a fentebb tisztelt Báró úr magához hivatott és panaszkodott gyomorbetegségeiről, vérzéseiről, melyeket elállított, szédüléseiről és egyéb hipochondriás bántalmairól is. Ám de — megítélésem szerint — a testnek ez az állapota semmiképpen sem elegendő ahhoz, hogy felforgassa az elmét s hogy azt elűzze székhelyéről. Az arca — a lélek legfőbb tükre — ugyanis még nem öltötte magára a sötét epeömlés miatt őrjöngők arcformáját s szemei — amelyek el szokták árulni az elme állapotát — nem zavarosak, nem ültek le mélyen gödrükbe, nem merevek s nem veszi körül őket sötét karika. És azt sem hallottam senkitől, hogy megfigyelték volna nála a hagymázos vagy heveny lázzal járó őrjöngést, avagy dührohammal járó mániát s nem hordozza magán külső jelekből felismerhetően valami veleszületett tompulásos elmebaj, ill., gyöngélméjűség vagy faragatlan bambaság jellegzetességeit sem.

1767. esztendejében, május havának 19. napján.

Mátyus István
orvostudományi doktor s.k.

Szerencsém volt, hogy még sikerült épp világosnál elolvasnom, igaz az utolsó sorokat már csak a szürkületben bújva, de aztán is úgy maradtam, kinyújtott lábbal ültem a hokedlin a sötétben. Vijjogva, a sötét levegőt fölkararva nagy sebességgel egy mentő érkezett a vizes kavicsön csikorogva a sebészet elé, majd nyomban utána futva közeledett felém a nővér (fölsimertem már mozgásáról is azt a fiatal szőke lányt, akivel beszélgetni szoktam). Ahogy odaért, megkérdeztem, hogy mi van, kit hoztak...? A nagyapját, doktor, mondta fulladozva, nem tudja, valahogy a vonat kerekei alá került. Él?, kérdeztem tőle. Él. Föllálltam, gyors léptekkel elindultam a műtő irányába, és szinte automatikusan, fennhangon és fogvicsorgatva mondtam magam elé: Sötétkék egysoros öltöny volt rajta, hozzá színes, mintás ing; a vasútállomás szürke salaktöltésén, vakító villanyfényben feküdt, arcát a nyitott inggallér mögött mégsem lehetett látni... Így volt, mondta a lány.

Budapest

Solymosi Bálint